

Biyolojik çeşitliliğe dayalı geleneksel bilgi, biyolojik çeşitliliği oluşturan unsurların, insanların herhangi bir ihtiyacının karşılanmasına yönelik kullanımını içeren, genellikle bir topluluğun kültürel veya manevi kimliğinin bir parçasını oluşturan, o topluluk içinde geliştirilen, devam ettirilen ve nesilden nesle aktarılan bilgi, ustalık, beceri ve uygulamaları ifade etmektedir.

Türkiye tıbbi ve aromatik bitkiler, soğanlı bitkiler, kültür bitkilerinin yabani akrabaları ve gıda olarak kullanılan tüm bitkileri de dahil olmak üzere iki yaşamlıları, sürüngenleri, yerli hayvan ırkları, keşfedilmeyi bekleyen binlerce omurgasız arasında böcekleri, örümcekleri ve henüz gizemini koruyan mikroorganizmaları ile biyolojik çeşitliliğin çok önemli örneklerini sergilemektedir. Kökenini Anadolu'nun binlerce yıllık geçmişinden alan geleneksel bilgiler ise, bu kaynakların mevcudiyetine daha da bir anlam kazandırmaktadır. Biyolojik kaynaklar, geleneksel bilgi ve biyoteknoloji üçlüsü bir araya getirildiğinde ülke kalkınmasına ivme kazandırılabilir sayısız ürünün elde edilmesi mümkün olabilmektedir. Ancak, söz konusu geleneksel bilgilere sahip olan yaşlı nüfusun giderek azalması ve bu bilgileri aktarabileceği yeni neslin şehirlere göç etmesi gibi nedenlerle biyolojik çeşitliliğe dayalı geleneksel bilgilerin pek çoğu kayıt altına alınmadan unutulma/kaybolma tehlikesi altındadır.

Ülkemizin genetik kaynak sağlayıcı bir ülke olarak, genetik kaynaklarla bağlantılı geleneksel bilgiler üzerindeki ekonomik ve sosyal haklarının korunması için sahip olduğu genetik kaynakların ve ilgili geleneksel bilgilerin kullanımını yasal olarak kurallara bağlaması ve bunların kullanımından doğan faydaların ülkeye kazandırılmasını temin edecek kurumsal mekanizmaları bir an önce oluşturması önem arz etmektedir. Bu süreci başlatmak için genetik kaynağa dayalı geleneksel bilgilerin derlenerek kayıt altına alınması gerekmektedir.

Bu ihtiyaca binaen başlatılan Biyolojik Çeşitliliğe Dayalı Geleneksel Bilginin Kayıt Altına Alınması Projesi'nin amacı biyolojik çeşitliliğin ekonomiye kazandırılmasına ve genetik kaynaklarımıza dayalı sınai mülkiyet haklarından ülkemizin faydalanmasının sağlanmasına katkıda bulunmak maksadıyla, biyolojik çeşitliliğe dayalı geleneksel bilginin derlenmesi, kayıt altına alınarak korunması ve bu bilgilere erişimin düzenlenmesidir. Proje ile halkın tabii biyolojik kaynaklardan faydalanarak geliştirdiği ilaç, maya, boya gibi geleneksel ürünlere ilişkin bilgilerin derlenmesi ve ulusal geleneksel bilgi bankası oluşturulması hedeflenmiştir.

Proje kapsamında bir taraftan daha önce yapılmış bilimsel yayınlar derlenmekte, diğer taraftan her ilde coğrafi özellikleri, tarihi geçmişi ve kültürel zenginlikleri dikkate alınarak belirlenen köylerde özellikle yaşlı nüfusla uzman kişiler tarafından yüz yüze görüşmeler yapılarak geleneksel bilgiler kayıt altına alınmaktadır. Bu bilgilere konu olan türlerin teşhisleri yine uzmanlar tarafından yapılmakta ve geleneksel ürünlerden örnekler alınmaktadır. Literatür ve saha çalışmasından elde edilen bilgiler veri tablolarına işlenmektedir.

Proje sonucunda geleneksel bilgi veri tabanı uluslararası patent uzmanlarına açılarak ülkemize ait biyolojik çeşitliliğe dayalı geleneksel bilgiler kullanılarak geliştirilen ürünlere yabancılar tarafından patent alınması önlenmiş olacaktır. Diğer taraftan veri tabanında yer alan bu bilgiler araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde kullanılmak üzere akademisyenlere ve araştırmacılara sağlanmış olacaktır.

Saha çalışmaları için botanik, etnobotanik, sosyal bilimler, zooloji ve mikrobiyoloji alanlarından oluşan ekipler oluşturulmuştur. Saha çalışmalarında biyolojik çeşitliliği oluşturan tüm unsurların (bitki, hayvan, mikroorganizma)

- Sağlık (halk ilacı veya şifa amaçlı BGB içeren uygulamalar),
- Beslenme (gıda, baharat, içecek, maya, vb),
- Endüstriyel (boya, tekstil, yapı malzemesi, yakıt, el sanatları vb),
- Tarım- hayvancılık ve
- Diğer (doğum-ölüm, düğün adetleri, nazarlık, tütsü vb) amaçlı geleneksel kullanımlarına ilişkin bilgiler derlenmektedir.

Ülke genelinde Cumhuriyet döneminde biyolojik çeşitliliğe dayalı geleneksel bilgiler ile ilgili yapılmış tüm yayınlar taranarak veri tablosuna işlenmiştir. Aydın, Afyonkarahisar, Hatay, Ankara, Erzurum, Samsun ve orum illerinde saha çalışmaları 2018 yılında tamamlanmıştır. Bursa, Mersin, Kayseri, Gümüşhane ve şanlıurfa illerinde saha çalışması 2019 yılında tamamlanacaktır. Projenin 2019 yılı programı kapsamında Kırklareli, Mardin, İzmir, Isparta, Aksaray, Sinop, Bartın, Trabzon ve Van'da saha çalışmalarına başlanacaktır. 2023 yılına kadar tüm illerde saha çalışmasının tamamlanması hedeflenmektedir.

